

Joanna Rakowska: *Klasyfikacje obszarów*
— *kryteria, definicje, metody delimitacji.*
Studium metodyczno-statystyczne
156 stron, Wydawnictwo Wieś Jutra, Warszawa 2012

Wypracowanie i zastosowanie kryteriów podziału i klasyfikacji obszarów — odpowiednich w stosunku do tempa oraz charakteru przemian zachodzących w obszarach wiejskich — jest ogromnym wyzwaniem metodologicznym, mającym wpływ na rozwój społeczno-ekonomiczny w odniesieniu do teraźniejszości oraz przyszłych pokoleń. Konieczność wypracowania dynamicznego modelu podziału i klasyfikacji obszarów stanowi wyzwanie zarówno w odniesieniu do naszych polskich doświadczeń, jak i rozwiązań w skali światowej. Z tego względu książka Joanny Rakowskiej pt. *Klasyfikacje obszarów — kryteria, definicje, metody delimitacji. Studium metodyczno-statystyczne*, wydana w 2012 r. przez Wydawnictwo Wieś Jutra, jest istotna nie tylko z naukowego, metodologicznego punktu widzenia, ale także ma duże znaczenie dla praktyki rozwoju lokalnego.

Książka o objętości 156 stron, zawiera dwie części tematyczne: *Studium Metodologiczne* (część I) i *Studium Statystyczne* (część II), poprzedza je wstęp przedstawiający teoretyczne usytuowanie prezentowanego zagadnienia. Przybliżone przez Autorkę przykłady rozwiązań prezentujące sposoby podziału obszarów — zawarte w części I pracy — stanowią podstawę do rozszerzenia prowadzonej w naszym kraju od wielu dekad dyskusji zarówno w wymiarze metodologicznym, jak i praktycznym na temat sposobu delimitacji obszarów, czemu poświęcona jest część II. Takie ujęcie czyni opracowanie bardzo czytelnym i spójnym merytorycznie.

W części I Autorka przedstawiła aktualne, główne, teoretyczne nurty prowadzonej w literaturze światowej dyskusji na temat delimitacji obszarów oraz rozwiązań praktycznych uzyskanych poprzez odniesienie rozważań metodologiczno-teoretycznych do sytuacji wybranych obszarów. Takie ujęcie zagadnienia umożliwia spojrzenie na kwestię delimitacji obszarów w naszym kraju przez pryzmat doświadczeń międzynarodowych. Zgodnie z przyjętym w tej części pracy ujęciem, od skali globalnej do europejskiej, Autorka przedstawia klasyfikację obszarów stosowaną w skali ogólnoswiatowej, posługując się w tym zakresie doświadczeniami OECD (rozdział 1), następnie charakteryzuje definicje i kryteria podziału obszarów stosowane w wybranych krajach pozaeuropejskich (rozdział 2), po czym przechodzi do analizy zagadnienia w odniesie-

niu do Unii Europejskiej (UE) (rozdział 3). Tak obszerny przekrój prezentowanego zjawiska pozwala czytelnikowi na zapoznanie się z różnymi doświadczeniami w zakresie definiowania i doboru kryteriów delimitacji obszarów, a jednocześnie prowadzi do refleksji nad bardzo trudnym i wielopłaszczyznowym zagadnieniem. Na podstawie zaprezentowanych w części metodycznej treści wyraźnie zarysowuje się konieczność uwzględnienia kryteriów o różnym charakterze ściśle powiązanych z czynnikami lokalnymi.

Zestawienie prezentuje duże zróżnicowanie w zakresie stosowanych metod delimitacji obszarów oraz przyjmowanych kryteriów (rozdział 4), stanowi istotny element podsumowujący prowadzone rozważania, a jednocześnie spaja część pierwszą pracy. Z jednej strony pokazanie kilkunastu sposobów ujęcia zagadnienia wskazuje na bardzo duże trudności w opracowaniu jednego spójnego systemu umożliwiającego porównywanie problematyki podziału obszarów w skali światowej. Z drugiej strony konieczność uwzględniania czynników lokalnych w ujmowaniu zagadnienia wskazuje na duże zróżnicowanie podziału obszarów jako kategorii badawczej.

W części II pracy Autorka prezentuje dwa cele mające charakter statystyczny. Pierwszy koncentruje się na wskazaniu konsekwencji wynikających ze stosowanej w Polsce metodologii statystycznej wyróżniania różnych typów obszarów. Ważna okazuje się realizacja drugiego z postawionych celów, a mianowicie wskazanie konsekwencji w zakresie zmian powierzchni i liczby ludności obszarów wiejskich i miejskich w Polsce w zależności od przyjętej metodologii. Ten fragment pracy stanowi istotny wkład w dyskusję nad wypracowywaniem modelu podziału obszarów w Polsce. Autorka pośrednio przestrzega przed zbyt pochopnym podejmowaniem decyzji w sprawie przyjmowania nowych metod podziału obszarów. Jednocześnie wskazuje na konieczność kontynuacji poszukiwań nowych metod, ponieważ zdaniem Autorki *...wyodrębnione kategorie obszarów nie odzwierciedlają złożoności uwarunkowań społeczno-gospodarczych w stopniu wystarczającym dla potrzeb badawczych i decyzyjnych*. Prowadzenie prac nad podziałem obszarów jest konieczne, ponieważ stosowana w Polsce klasyfikacja GUS wymaga dalszego udoskonalenia metodologicznego.

W uwagach końcowych Autorka wskazuje na cechy modelu podziału obszarów w Polsce, w tym konieczność ewolucyjnego stosowania metod klasyfikacji obszarów. Ta zmienność ewolucyjna powinna uwzględniać coraz większą liczbę czynników i kategorii mających wpływ na podział obszarów. Istnieje też potrzeba systematycznej pracy nad definiowaniem zjawisk i problemów dotyczących podziału obszarów. W poszukiwaniu nowego modelu podziału obszarów Autorka proponuje wykorzystanie bogatego doświadczenia i dorobku innych krajów oraz instytucji międzynarodowych. Według Autorki należy uwzględnić istniejące w Polsce duże zróżnicowanie obszarów, wybiegające poza dychotomiczny podział miasto-wieś. Jako wnioski o charakterze aplikacyjnym można postrzeżyć wskazanie przez Autorkę poszukiwania nowych metod delimitacji z punktu widzenia polityki poszczególnych krajów oraz unijnej realizowanej terytorialnie.

Z tego punktu widzenia Autorka wskazuje na konieczność rozbudowywania klasyfikacji podstawowej o kategorie i podkategorie ściśle odnoszące się do warunków lokalnych. Jest to istotne z punktu widzenia alokowania środków. W poszukiwaniach modelu podziału obszarów Autorka wskazuje na konieczność uwzględnienia obecnego podziału gminnego, co ma duże znaczenie z punktu widzenia prowadzonych już działań w wymiarze decyzyjnym, naukowym i praktycznym.

Wskazany przez Autorkę wniosek uwzględniania funkcji społeczno-ekonomicznych obszarów wydaje się mieć charakter czysto postulatywny i odnoszący się bardziej do płaszczyzny teoretyczno-badawczej niż empiryczno-organizacyjnej praktyki dnia codziennego. Uwzględnianie w modelu podziału obszarów coraz bardziej zróżnicowanej liczbie kategorii funkcji społeczno-ekonomicznych dałoby niejednoznaczny, bardzo niejasny obraz podziału obszarów.

Praca jest też ważnym źródłem informacji na temat zakresu prowadzonej dyskusji nad prezentowanym zagadnieniem w skali międzynarodowej, ponieważ bibliografia zawiera ponad 200 pozycji literatury przedmiotu, ok. 30 aktów prawnych, ponad 20 źródeł internetowych oraz opracowania kartograficzne dostępne on-line. Pracę uzupełniają aneksy, które w formie tabelarycznej pokazują jednostki podziału administracyjnego krajów członkowskich UE oraz zmiany administracyjne dotyczące granic zasięgu jednostek podziału obszarów w różnych ujęciach przestrzennych.

Reasumując należy stwierdzić, że praca jest ważnym etapem dążeń do określenia i uporządkowania nieścisłości definicyjnych w zakresie podziału obszarów wiejskich, przy czym Autorka nie wskazując dominacji żadnego z ujęć pozostawia otwarte pole w tej dyskusji. Autorka pokazuje, że konieczne jest wypracowanie nowych podstaw (nowego paradygmatu) teoretycznych, ponieważ stosowane dotychczas ujęcia nie stały się podstawą prawidłowego, umożliwiającego właściwe przedstawienie zróżnicowania obszarów, jak też przedstawienia klasyfikacji obszarów dających się stosować w sposób obiektywny.

(oprac. **Halina Powęska**)